

Кузьмін О.Є.,

доктор економічних наук, професор,
директор Інституту економіки і менеджменту
Національного університету
“Львівська політехніка”

Шотік Т.М.,

аспірант кафедри менеджменту
і міжнародного підприємництва
Національного університету
“Львівська політехніка”

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА В РОЗВИТКУ Й ФУНКЦІОНУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Досліджено проблематику активізації інноваційної діяльності в рамках вітчизняної економіки, центральне місце у вивченні якої посідає питання фінансування інноваційної діяльності. Описано методи його стимулювання в контексті трансформаційних процесів як у вітчизняній, так і у світовій економіці.

The article deals with the activization problem of innovation activity in home economy. The central position in the studies of given problem belongs to the question of financing innovation activity. The methods of its support are described in the context of transformational processes both in the domestic and in global economy.

В Україні проголошено курс на підтримку й розвиток інноваційної діяльності. Цю тезу повною мірою підтверджує ціла низка законодавчих актів¹. Характерною рисою проблематики інноваційного розвитку є її дедалі зростаюча актуальність. Цьому сприяють такі фактори, як необхідність запровадження енергозберігаючих технологій, зумовлена перманентним подорожчанням енергоносіїв, а також зниженням конкурентоспроможності українських експортних товарів на світовому ринку у зв'язку зі становленням відповідних галузей економік країн-конкурентів (наприклад, китайської металургії, що чинить серйозний тиск на українських виробників). В умовах кризи, яка поставила під сумнів ефективність усього господарсько-економічного та фінансового ладу сучасного суспільства, саме інновації здатні стати локомотивом, що спроможний вивести економіку держави на якісно новий рівень, як це вже було під час двох попередніх глобальних спадів — у 30-х і 70-х роках ХХ ст.²

¹ Про інноваційну діяльність: Закон України від 04.07.2002 № 40-IV // Відомості Верховної Ради. — 2002. — № 36. — С. 266; Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16.01.2003 № 433-IV // Відомості Верховної Ради. — 2002. — № 13. — С. 33; Указ Президента України “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про стан науково-технічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України” від 11.07.2006 № 606/2006 // Офіційний вісник України. — 2006. — № 28.

² Згуровський М. Болісне одужання через кризу / М. Згуровський // Дзеркало тижня. — 2008. — № 47 (726). — 13—19 груд.

На шляху становлення національної інноваційної системи України багато бар'єрів, основний з яких — брак фінансових ресурсів для підтримки інноваційного розвитку економіки. Зазвичай при розгляді цього питання найбільша увага приділяється проблематиці зростання безпосереднього фінансування інноваційних проектів державним коштом. Разом із тим, як показує досвід іноземних країн, головна функція держави у даній галузі — створити умови, які стимулювали б фінансові інституції до вкладання ресурсів у інноваційні проекти та забезпечили б неухильне дотримання всіма суб'єктами економіки чинного законодавства.

Проблематика фінансової складової національної інноваційної системи досить ґрунтовно розглянута у працях вітчизняних науковців. Характерно, що економісти більше не досліджують поняття інноваційної інфраструктури виключно під виробничо-технологічним кутом зору, а включають у нього весь спектр установ і організацій, причетних до функціонування інноваційної системи, а також систему взаємозв'язків між ними.

Так, Л.І. Федулова зазначає, що “серед численної кількості представлених у літературі визначень найпоширенішим слід вважати таке: національна інноваційна система — це сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), з одного боку, зайнятих виробництвом і комерційною реалізацією наукових знань та технологій у межах національних кордонів: малих та великих компаній, університетів, лабораторій, технопарків та інкубаторів; з другого — комплекс інститутів правового, фінансового та соціального характеру, що забезпечують інноваційні процеси та спираються на національні звичаї, традиції, економічні, політичні та культурні особливості”³, тим самим підкреслюючи роль фінансової складової національної інноваційної системи.

Проаналізуємо, що являє собою механізм фінансування інноваційної діяльності. Найбільш поширене тлумачення категорії “фінанси” полягає у фокусуванні виключно на динамічному їх боці, тобто йдеться про визначення фінансів лише як системи відносин, що виникають у процесі розподілу та перерозподілу деяких грошових фондів. Таке визначення показує тільки один бік такого багатогранного явища, як фінанси, окреслюючи його межі виключно через характер функціонування. За статичного розгляду фінансів вони є не системою відносин, а певними коштами, які сформовані в процесі створення, розподілу й перерозподілу деяких фондів грошових ресурсів. Хоча обидва підходи є правильними, оскільки цілком коректно відображають сутність фінансів, проте їх не можна вважати повними. Так само важко погодитися з вичерпністю тлумачення фінансів як набору методів і форм використання коштів, адже в цьому разі дослідник розглядає лише організаційний, інструментальний бік фінансів та ігнорує ряд інших їх ознак.

З огляду на предмет цього дослідження нас цікавить тлумачення, яке було б максимально повним і відповідало б вимогам функціонування сучасної ринкової

³ Федулова Л.І. Фінансова складова в національній інноваційній системі / Л.І. Федулова // Фінанси України. — 2007. — № 6. — С. 14—21.

економіки, а також дало б змогу адекватно обґрунтувати роль фінансів як інструмента інноваційного розвитку економіки країни. Отже, ми зупинимось на такому визначенні фінансів, яке найповніше враховує викладені зауваження. Фінанси — це грошові відносини щодо формування й розподілу фондів грошових ресурсів, використання яких здійснюється в системі відносин між суб'єктами функціонування економіки. Використовуючи дане визначення при дослідженні фінансової складової інноваційного розвитку, ми водночас розглядаємо фінанси як джерело матеріальних ресурсів, як явище, що інтегрується в систему економічних зв'язків, і як інструмент управління інноваційним процесом.

Джерела фінансування інноваційної діяльності за формою власності можна поділити на приватні та державні. До державних належать бюджетні кошти, майно, що перебуває в державній власності, державні позики, кошти позабюджетних фондів тощо. Відповідно, приватні джерела формують кошти приватних суб'єктів господарювання, інноваційних банків, інвестиційних фондів, страхових компаній та пенсійних фондів, банківські позики, венчурне фінансування, кошти фізичних осіб і громадських організацій.

За ступенем участі у грошовому забезпеченні структур, що проводять НДДКР, можна виділити такі види фінансування інноваційної діяльності:

1) державне фінансування інноваційних проектів, яке полягає у виділенні державою грошових ресурсів на певні, пріоритетні для науки даної країни, наукові проекти (зазвичай фундаментального характеру) з бюджету й позабюджетних фондів на безповоротній основі;

2) кредитування, що полягає в наданні позик на проведення інноваційної діяльності з боку банків та інших кредитних установ;

3) інвестування, сутність якого зводиться до участі коштів інвестора в перспективних, на його думку, тобто з бізнесової точки зору, наукових (які найчастіше мають прикладний характер) дослідженнях;

4) самофінансування інноваційної діяльності, що полягає у проведенні наукових і промислових досліджень, прикладних розробок за рахунок власних коштів, основними джерелами яких виступають прибуток та амортизаційні відрахування.

З огляду на обернену залежність між глибиною проведення НДДКР і шансами на їх успішну реалізацію на практиці виявляється ще одна залежність: що вищий ризик втрати власних коштів, а отже, отримання фінансових збитків від проведення науково-дослідних робіт, то більшою мірою суб'єкти, які проводять таку діяльність, намагаються мінімізувати свої ризики. Це проявляється у зменшенні глибини проведення НДДКР, призводить до того, що приватні компанії схильються до фінансування прикладних досліджень і проектно-конструкторських рішень із великими шансами на реалізацію, уникаючи фундаментальних досліджень, які за самою своєю природою доволі витратні та досить рідко здатні принести комерційні результати. Разом із тим саме фундаментальні дослідження є рушійною силою прогресу й запорукою технологічного лідерства держави в певній галузі. Попри те, що, за оцінками фахівців, можливість отримати позитивні результати від

фундаментальних досліджень досить невелика і становить орієнтовно 5—10 % (тоді як ефективність прикладних досліджень — до 80—90 %, а проектно-конструкторських рішень — навіть до 95 %) ⁴, саме результати фундаментальних досліджень ведуть до революційних відкриттів, які кардинально змінюють існуючі технології й навіть започатковують нові технологічні уклади. Досягнення високого технологічного рівня економіки потребує, відповідно, і значних капіталовкладень у фундаментальні дослідження.

Провідні економіки світу виявляють стійку тенденцію до зростання рівня фінансування наукових розробок і досліджень. Країни-лідери інноваційного процесу характеризуються часткою видатків на НТП у ВВП, що сягає 3 % (США, країни — старі учасниці ЄС) і навіть перевищує цей показник (Японія, Фінляндія, Швеція). У більшості розвинутих країн частка державної підтримки інноваційної діяльності дорівнює приблизно 40 %, і лише в Японії ⁵, завдяки високій інноваційній активності приватних компаній, вона становить близько 20 %. Річ у тім, що уряд Японії дотримується стратегії концентрації державних субсидій у державних наукових закладах і університетах та незначного втручання у проведення НДДКР приватними фірмами. Наприклад, у 1980 році урядові асигнування покривали лише 2 % витрат на ці роботи приватних компаній. У цілому тенденція до поступового зменшення безпосереднього державного фінансування спостерігається в усіх розвинутих країнах, натомість через лібералізацію фінансових ринків помітно зріс рівень залучення до цього процесу приватної ініціативи. Основний напрям державної допомоги приватним науково-технічним дослідженням полягає у стимулюванні проведення ними фундаментальних досліджень, адже практика показує, що, беручи за пріоритет досягнення позитивних показників фінансової діяльності, приватні структури здебільшого схильні концентрувати свої зусилля на проведенні дослідно-конструкторських робіт і прикладних досліджень. Саме цей напрям забезпечує високу успішність, тоді як лише 10 % фундаментальних досліджень здатні дати позитивний кінцевий результат, хоча саме такі дослідження слугують базисом для подальшого розвитку нових технологій та інноваційного розвитку економіки країни, що забезпечує їй вищу конкурентоспроможність на світовому ринку. Методи стимулювання державою інноваційної активності й управління НДДКР за напрямом їх впливу умовно можна поділити на чотири групи:

1) створення державою попиту на певну інноваційну продукцію та використання його як опосередкованого інструмента управління напрямом проведення науково-технічних досліджень (яскравий приклад — державні замовлення з боку силових відомств);

2) надання прямої фінансової підтримки, державних субсидій і дотацій, технічне сприяння, тобто створення пропозиції з боку держави;

⁴ *Онiкiєнко В.В.* Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України / В.В. Онiкiєнко, Л.М. Ємельяненко, І.В. Терон; За ред. В.В. Онiкiєнка. — К.: РВПС України НАН України, 2006. — 480 с.

⁵ <http://www.bankclub.ru/files/case-study/mustafin.pdf>.

3) модифікація нормативно-правового середовища, в якому функціонують інноваційні компанії;

4) розбудова інфраструктури середовища функціонування інноваційних організацій у потрібному для держави руслі.

Японський уряд обрав за сферу реалізації другої групи методів саме державні науково-дослідні установи. Японська система управління інноваційною діяльністю характеризується системністю підходу, оскільки японські менеджери не лише прораховують перспективну технологію й доцільність її реалізації з економічної точки зору, а й беруть до уваги цілий комплекс параметрів, зокрема вплив конкретної інновації на загальний рівень технологій, на корпоративний дух працівників фірми. Японському уряду й компаніям властиве стратегічне бачення проблеми інноваційного розвитку: саме японці роблять ставку переважно на безперервне технологічне оновлення, вважаючи, що постійна зміна технологій позитивно впливає на перспективи науки, завантажуючи замовленнями інноваційні організації. Крім того, на відміну від американців, які воліють фінансувати інновації за рахунок тимчасово вільних коштів, японці розробляють довгострокові плани фінансування НДДКР.

На жаль, цього не можна сказати про вітчизняні реалії. Аналіз структури витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт в Україні за їх джерелами показує: частка держави перестала скорочуватися, що було характерно для 1990-х років (так, у 1996-му вона становила 39,8 %, а в 1998-му — лише 28,8 %) та стабілізувалася на рівні 40—45 % (39,06 % за підсумками 2006-го, 45,78 % у 2007-му і 40,54 % за I півріччя 2008 року), що співвідноситься із частками державного фінансування наукової діяльності у країнах-лідерах інноваційної сфери.

У рамках вітчизняної економіки позитивної динаміки набуло фінансування технологічних інновацій. Так, із 2000 року ця сума неухильно зростала досить стрімкими темпами (наприклад, приріст показника 2002 року до показника 2001-го становив 52,88 %, а 2007-го до 2006-го — аж 76,15 %). Таким чином, за сім років обсяги фінансування технологічних інновацій в Україні збільшились у 6,18 раза — з 1757,1 млн грн у 2000-му до 10 850,9 млн грн у 2007-му. При цьому частка державного фінансування залишається стабільно низькою, коливаючись у межах від 0,44 % (2000-й) до 3,04 % (2003-й); станом на 2007 рік вона дорівнювала 1,33 %, або 144,8 млн грн у грошовому вираженні. Зберігається й диспропорція при розподілі бюджетних коштів. Так, у 2005—2007 роках співвідношення на користь державних наукових організацій перед цільовим фінансуванням перспективних досліджень становило приблизно 2:1.

Однією з найхарактерніших рис поточного стану справ у інноваційній діяльності в Україні є те, що її фінансування здійснюється в основному за рахунок власних коштів підприємств (наприклад, у 2007 році інноваційна діяльність вітчизняних підприємств була на 73,72 % профінансована з їхніх власних ресурсів). Сучасні реалії є такими, що спрямовувати значний обсяг власних коштів на розвиток, у тому числі й на інноваційну діяльність, можуть собі дозволити далеко не всі підприємства. Це обумовлено невеликою часткою інноваційно активних підприємств (станом

на 2007 рік — 14,2 %) у їх загальній кількості. І хоча це на 3 % більше, ніж у 2006 році, проте відставання від країн-лідерів, де цей показник дорівнює 70—82 %, становить декілька разів.

Науковість ВВП України (тобто частка витрат на виконання наукових і науково-технічних робіт у складі ВВП) у 2007 році дорівнювала 0,86 % (у I півріччі 2008-го — майже 0,8 %), тоді як по ЄС цей показник у середньому становить приблизно 2 % (до кінця 2010 року планується наблизити його до 3 %), а в сусідній Білорусі, станом на 2007 рік, — 0,97 %. При цьому критичний поріг науковості ВВП, нижче від якого українська наука вже не зможе виконувати свою економічну функцію, тобто реально впливати на перебіг економічних процесів, становить, на думку вітчизняних дослідників, 1,7 %⁶. У 2007 році видатки державного бюджету на науку становили лише 0,39 % від номінального обсягу ВВП, а в I півріччі 2008-го — 0,32 %. Структурно фінансування української науки має такий вигляд: воно розподілене приблизно порівну між трьома основними джерелами, де близько третини становить фінансування з державного бюджету, майже третину — замовлення вітчизняних підприємств і решту — надходження коштів від іноземних замовників.

Дуже важливо також те, у якій сфері відбуваються інновації. Адже інвестування в НДДКР можливе як у передових галузях, здатних принести проривні, революційні для свого часу, результати для науки й економіки, так і в давно відомих і освоєних виробництвах, де гроші витрататимуться лише на незначну модернізацію старих технологій.

Українські реалії свідчать: у 2005 році понад 83 % інвестицій отримали підприємства третього технологічного укладу, 10 % — четвертого й лише 7 % — п'ятого⁷. Таким чином, важливою проблемою є розробка ефективного й раціонального механізму заохочення інвесторів до вкладання фінансових ресурсів у НДДКР.

Що стосується фінансових методів стимулювання інноваційної діяльності, то їх поділяють на два основних типи: державні та недержавні (рис.). Серед державних, у свою чергу, розрізняють прямі й непрямі⁸. Прямі методи передбачають безпосереднє фінансування інноваційних проектів за рахунок державного бюджету чи державних позабюджетних фондів. Використання таких методів збільшує видатки бюджету. При цьому допомога скерована на пріоритетні, стратегічно важливі для держави напрями досліджень, переважно фундаментального характеру, а також на інфраструктурні проекти, закупівлю передових іноземних технологій, ліцензій і патентів, участь у міжнародних науково-технічних програмах.

⁶ Рациональное финансирование науки как предумова знаннєвого суспільства в Україні / Б.А. Малицький, О.С. Попович, В.П. Соловйов та ін. — К.: Фенікс, 2004. — 32 с.

⁷ Косіцина І.О. Інвестиції як необхідна умова розвитку реального сектора економіки / І.О. Косіцина // Теорії мікро-, макроекономіки. — 2005. — Вип. 20. — С. 227—230.

⁸ Тивончук І.О. Фінансові методи стимулювання інноваційних процесів у промисловості / І.О. Тивончук // Вісник національного університету "Львівська політехніка". — Львів. — 2007. — № 576. — С. 298—303.

Рис. Основні фінансові методи стимулювання інноваційної діяльності

Розрізняють адміністративно-відомчу та програмно-цільову форми державного типу підтримки інноваційного розвитку. Остання вважається більш сучасною й перспективною, оскільки дає змогу не розпорюшувати обмежений обсяг коштів між усіма інноваційними організаціями, а скеровувати їх на розвиток пріоритетних для держави програм інноваційного розвитку.

До непрямих фінансових методів стимулювання інноваційної діяльності зараховують ті, в разі використання яких зменшуються обсяги надходжень із державного бюджету. Така підтримка інноваційної діяльності набуває форми податкових пільг, дозволу на застосування прискореного нарахування амортизації тощо.

У світовій практиці особливо важливе місце відводиться податковим формам непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності, які реалізуються здебільшого у вигляді податкового кредиту, податкових канікул і податкових знижок. Сутність останніх полягає в тому, що підприємству дозволяють вилучити з бази оподаткування певний відсоток від суми, яку воно витратило на інноваційну діяльність.

Наприклад, у Сингапурі, який є інноваційним лідером свого регіону, законодавством встановлено податкову знижку в розмірі понад 100 %, тобто підприємство-інноватор має можливість вирахувати з податку на прибуток суму, що перевищує його витрати на інноваційну діяльність.

Сутність податкового кредиту полягає в тому, що держава дозволяє відстрочити сплату податку на прибуток підприємству, яке займається інноваційною діяльністю, з метою надання в його розпорядження додаткових ресурсів для її успішного провадження. Саме так трактується податковий кредит вітчизняним законодавством, зокрема Законом України “Про оподаткування прибутку підприємств”⁹.

У світовій практиці це поняття набуло дещо іншого тлумачення й означає можливість фінансувати інноваційну діяльність підприємства за рахунок частини його податкового зобов’язання. Отже, за своєю сутністю податковий кредит у окремих аспектах є засобом, подібним до податкової знижки. Досить цікавим є механізм нарахування податкового кредиту в Південній Кореї, де його ставка залежить від приросту витрат на проведення інноваційної діяльності у звітному році по відношенню до базового та становить 50 % від його суми. У такий спосіб уряд реалізує політику, що покликана максимально швидко нарощувати інноваційний потенціал країни.

Що стосується України, то вітчизняним законодавством¹⁰ передбачено пільгове оподаткування інноваційних підприємств, тобто тих, у яких частка інноваційної продукції у звітному періоді дорівнює 70 % від загального обсягу випущених товарів (у грошовому вираженні).

На практиці дія цих положень щороку призупиняється через необхідність наповнення бюджету, видаткова частина якого рік у рік зростає, особливо в соціальної сфері. Така структура бюджетів робить їх “бюджетами проїдання”, що негативно позначається на інноваційних перспективах країни. У 2005 році відповідні норми взагалі було скасовано як такі, що дозволяли зловживання у сфері оподаткування.

Не менш важливою для стимулювання фінансування інноваційної діяльності за рахунок власних коштів підприємства є амортизаційна політика. У багатьох країнах, що зробили ставку на розвиток інновацій, законодавчо дозволено нараховувати прискорену амортизацію тих основних засобів, що були задіяні у процесі провадження НДДКР, або навіть одразу їх списувати. Ця форма непрямих методів реалізується або через зменшення терміну експлуатації фондів, або через нерівномірне нарахування амортизації, коли в перші роки експлуатації (доки обладнання нове та відповідає вимогам інноваційності) вона нараховується прискорено, а надалі, в міру морального й фізичного старіння обладнання, уповільнюється.

Якщо говорити про недержавні методи стимулювання інноваційної діяльності, то останнім часом в Україні спостерігається тенденція до зростання частки приватного сектору в забезпеченні витрат на фінансування НДДКР. При цьому найголовнішим джерелом технологічних інновацій залишаються власні кошти

⁹ Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 22.05.1997 № 283/97-ВР // Відомості Верховної Ради. — 1997. — № 27. — С. 181.

¹⁰ Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків: Закон України від 16.07.1999 № 991—XIV // Відомості Верховної Ради. — 2002. — № 33. — С. 238; Про податок на додану вартість: Закон України від 03.04.1997 № 168/97-ВР // Відомості Верховної Ради. — 1997. — № 21. — С. 156.

підприємств, тоді як на Заході ще з 1990-х основним джерелом фінансування інноваційної діяльності став венчурний капітал, що дало змогу залучити чималі кошти великих корпорацій, пенсійних і страхових фондів.

Очевидно, найбільший інтерес для України становить досвід країн, що є лідерами у сфері інноваційного розвитку. Європейське інноваційне табло щороку визначає зведений інноваційний індекс (*Summary Innovation Index — SII*), згідно з яким до провідної в інноваційній галузі групи країн зараховують Фінляндію, Швецію, Швейцарію, Японію, США, Сингапур та Ізраїль. Оскільки саме ці держави досягли найбільших успіхів, вивчення їхнього досвіду у сфері стимулювання інноваційної діяльності може виявитися найкориснішим.

Щодо конкретного поширення форм і методів фінансового стимулювання інноваційної діяльності у країнах-лідерах слід сказати, що у країнах ЄС найбільшої популярності набули низькопроцентні кредити підприємствам. Стрімке зростання західних фінансових ринків змусило інвесторів шукати нові галузі для вкладання коштів, що, зокрема, зблизило представників фінансового капіталу та інноваційні підприємства. Так, до фінансування інноваційної діяльності долучилися досить нетипові для даної галузі інвестори, такі як страхові, пенсійні й венчурні фонди. Таким чином, механізм фінансування інноваційної діяльності буде справді ефективним лише за умови повноцінного функціонування фінансового ринку, чого в Україні, на жаль, досі немає. Опосередкованими методами стимулювання фінансування інноваційної діяльності слід вважати заходи, спрямовані на розвиток фінансового ринку, поліпшення інвестиційного клімату в державі та забезпечення стабільності умов функціонування економіки. Важливим практичним кроком має стати, зокрема, стимулювання вкладання коштів у інноваційну діяльність із боку інституційних інвесторів, таких як страхові, інвестиційні й пенсійні фонди.

В нашій країні з метою активізації інноваційної діяльності варто розробити й реалізувати систему заходів, спрямованих на посилення інтересу приватного капіталу до вкладання коштів у інноваційну діяльність. Так, на нашу думку, перспективними в цьому сенсі є інституційні інвестори, інвестиційні фонди й компанії, а також комерційні банки. Для цього необхідно створити належні умови, які стимулювали б їх до надання довгострокових кредитів підприємствам-інноваторам. Інструментом реалізації подібних заходів може стати, наприклад, зменшення податкових зобов'язань банку, який фінансуватиме інноваційну діяльність, його пільгове рефінансування або ж передання йому частки прибутку у профінансованому проекті. Одним із методів може бути зниження норми обов'язкового резервування коштів, проте при цьому є ризик зловживань і маніпуляцій із боку банківських установ.

З-поміж найважливіших механізмів, здатних забезпечувати інноваційні процеси ресурсами для розвитку, варто виокремити венчурне фінансування. Як ілюструє приклад країн, що досягли значних успіхів у інноваційній сфері, венчурне підприємництво стає механізмом фінансування інноваційних проектів та може заповнити ніші недофінансування НДДКР із боку держави й великих замовників. У розвинутих країнах обсяги венчурного фінансування інноваційної діяльності вимірюються десятками мільярдів доларів США на рік. При цьому законодавче

регулювання у сфері стимулювання розвитку венчурного бізнесу повинне унеможливити податкову мінімізацію з боку інвесторів, які лише з цією метою, під виглядом венчурних компаній, проводять свою діяльність.

Говорячи про непрямі методи стимулювання інноваційної діяльності, варто наголосити на необхідності розробки системи заходів, які дали б змогу ефективно регулювати на законодавчому рівні права на інтелектуальну власність. Питання дотримання патентного й авторського прав є ключовими, оскільки це зменшить потенційні ризики втрати прибутку, а отже, підвищить інтерес інвесторів до фінансування НДДКР. З огляду на сказане це також сприятиме розширенню співпраці вітчизняних інноваційних підприємств із їх іноземними партнерами, оскільки останні дістали би змогу працювати у звичному для себе законодавчому полі з питань інтелектуальної власності без ризику розголошення інформації щодо конкретних технологій. Таким чином, додатковим резервом фінансування інноваційної діяльності в Україні є розширення кола іноземних партнерів і клієнтської бази вітчизняних інноваційних установ і організацій.

Недостатнє фінансування інноваційної діяльності в Україні зумовлене цілим рядом причин — від незначного рівня державної підтримки науково-технічної діяльності в цілому і в перспективних галузях зокрема до нерозвиненості фінансових інституцій і відсутності у вітчизняних підприємств (особливо великих) стимулів до інновацій (оскільки не вичерпано інші джерела збільшення прибутковості, наприклад, можливість нехтувати екологічними нормами чи збільшувати рентабельність шляхом урізання фонду оплати праці й соціальних видатків).

Загалом питання фінансування інноваційної діяльності потребує детального вивчення не тільки як відокремлене явище економічного процесу, а й як складова цілісного комплексу національної інноваційної системи (НІС). При цьому дуже важливим є системний підхід до НІС як до єдиного цілого, підпорядкованого загальній логіці розвитку, щоб окремі законодавчі акти й конкретні дії уряду не мали суперечливого характеру.